

Марина Міщенко
Віталій Вінярський
(Умань)

**ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-
ПСИХОЛОГІВ**

Анотація. В статті розглянуто суть і способи використання прийомів взаємодії викладача і студентів, спрямованих на набуття майбутніми психологами конфліктологічних умінь і формування професійно цінних особистісних якостей.

Ключові слова: студенти-психологи, прийоми, викладач.

Summary. In the article, the essence and the way of how it is possible to accept the experience of students and students, who are right in the wake of psychologists of the professional mentality and formulation of professional values.

Key words: student psychologists, receptions, teacher.

Набуття студентами-психологами конфліктологічних знань, умінь, формування професійно важливих для попередження і розв'язання педагогічних конфліктів особистісних якостей орієнтує навчальний процес не на механістичну передачу-прийняття навчальної інформації, а на розвиток здатності тих, хто навчається, осмислювати, інтерпретувати, трансформувати досвід, який здобувається на заняттях завдяки використанню різних прийомів організації навчальної взаємодії.

Розглянемо сутність та способи використання прийомів взаємодії викладача і студентів, спрямованих на формування в майбутніх психологів конфліктологічної готовності [1].

1. Мотиваційно-спонукальні прийоми. У процесі реалізації цих прийомів викладачеві необхідно залучити увагу майбутніх психологів до актуальних проблем конфліктології, збудити інтерес і бажання до розв'язання

поставлених навчальних завдань. Використання цієї групи прийомів передбачає чотири послідовні етапи взаємодії викладача і студентів:

А. Створення ситуації успіху. Цей етап розпочинається з конкретного практичного завдання, яке ґрунтується на вже існуючому досвіді студентів у сфері вирішення педагогічних конфліктів. Завдання викладача полягає в створенні ситуації успіху, коли студенти використовують уже відомі їм способи розв'язання конфліктних ситуацій. Важливе значення має спонукання студентів до рефлексії, яка слугує сходинкою до подальшого розгортання навчальної діяльності на занятті.

Б. Виникнення ситуації «розриву». На цьому етапі викладач пропонує студентам для аналізу конфліктну ситуацію, яка за зовнішніми ознаками схожа на ту, що раніше використовувалася для створення ситуації успіху, але рівень складності не дозволяє вирішити її відомими способами. Таким чином виникає певний «розрив» між тим, що майбутні психологи вже знають і чого вони ще не вміють. Студенти переконуються, що способи діяльності, які раніше приводили до успіху, перестають «працювати» в новій конфліктній ситуації. На цьому етапі студенти-психологи завдяки рефлексії усвідомлюють обмеженість власних знань у галузі попередження і розв'язання педагогічних конфліктів.

В. Фіксація місця «розриву». На попередньому етапі майбутні психологи відчули недостатність своїх можливостей у вирішенні конфліктних ситуацій, які пропонує викладач. Тепер їм належить визначити, чого бракує для успіху, тобто сформулювати цілі завдання розвитку власної конфліктологічної компетентності. Фіксація проблеми відбувається таким чином: спочатку виявлений «розрив» аналізується в результаті загальної дискусії, а потім студентам пропонується в малих групах схематично відобразити проблему на папері. Відбувається обговорення способів фіксації проблеми, обирається варіант, який влаштовує всіх.

Г. Формулювання цілей і завдань розвитку конфліктологічної компетентності. Після фіксації проблеми студенти разом з викладачем

повертаються до словесного формулювання проблеми, презентованої малими групами у вигляді схем і малюнків. Студенти самі формулюють цілі і завдання, які їм належить вирішити, визначають знання і уміння, якими необхідно оволодіти для конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій.

2. Прийом розробки і використання алгоритмізованої схеми аналізу конфліктних ситуацій розвиває рефлексивне і алгоритмічне мислення майбутніх психологів. Алгоритм аналізу конфліктної ситуації студенти створюють спільно з викладачем. З одного боку, вони мають можливість ще раз переконатися в дієвості здобутих конфліктологічних знань: логіка розвитку конфлікту, вікові особливості суб'єктів конфліктної взаємодії, активні і пасивні стратегії поведінки в конфлікті, стилі конфліктної поведінки і особливості їх презентації в різних педагогічних ситуаціях, методи і прийоми попередження і розв'язання конфліктів, методики діагностики конфлікту і його складових. З іншого боку, створення алгоритмізованої схеми аналізу конфлікту припускає чітке розуміння способів використання здобутих знань для вибудовування правильної черговості дій студентів в конфліктній ситуації, усвідомлення професійної готовності до продуманих педагогічних рішень.

Алгоритмізована схема аналізу конфліктної ситуації передбачає такі наступні дії: 1) опис конфлікту, що виник (учасники, їх вікові та індивідуальні особливості; місце і час виникнення конфлікту; діяльність учасників); 2) визначення причин конфлікту; 3) визначення типу конфлікту; 4) аналіз ситуації з позицій студента і викладача; 5) встановлення в ситуації моменту, коли викладач міг би попередити її перехід у конфлікт; 6) визначення прийомів взаємодії, які могли б попередити переростання конфліктної ситуації у конфлікт; 7) відбір способів управління конфліктом з метою його розв'язання; 8) аналіз інформації, яку одержує викладач відносно успішності-неуспішності своїх дій; 9) аналіз варіантів стосунків з студентом після конфлікту.

3. Прийом рефлексивного втілення спрямований на розвиток у студентів умінь критичного аналізу і розв'язання конфліктних ситуацій. Цей

прийом передбачає аналіз конфліктної ситуації з використанням розробленої алгоритмізованої схеми спочатку в письмовій, а потім в усній формі. Завдяки цьому в майбутній психолог розвивається здатність до самоаналізу, рефлексивного мислення, яке відіграє важливу роль у пошуку конструктивних способів вирішення конфліктів. Особливість прийому полягає в тому, що студенти мають спочатку для промовляння процесу розв'язання конфліктної ситуації використати внутрішнє мовлення, одночасно фіксуючи своє бачення подій на папері, а потім вимовити все це вголос, тим самим закріплюючи в пам'яті алгоритм дій у конфліктній ситуації.

4. Прийом багатоступінчастого вибору спрямований на осмислення власного досвіду і самооцінку конфліктологічної компетентності, створення умов для самопізнання суб'єктів освітньої діяльності завдяки оволодінню методом рефлексії. Майбутнім психологам пропонуються картки з завданнями з конфліктології, серед яких: а) завдання репродуктивного характеру на застосування знань у відомій конфліктній ситуації; б) завдання на застосування знань у незнайомій конфліктній ситуації; в) завдання на застосування знань у новій конфліктній ситуації на основі часткової переробки відомого способу дій; г) завдання на застосування знань у новій ситуації на основі пошуку нових способів дії.

Інструкція до використання прийому передбачає виконання студентами таких навчальних дій: 1) вибрати із запропонованих конфліктну ситуацію, яка могла б статися з авторитарним викладачем, і вирішити її відповідно до установок такого педагога; 2) вибрати конфліктну ситуацію, обставини якої виглядають надуманими (книжними, художньою вигадкою), і вирішити її відповідно до можливої стратегії дій ідеального викладача; 3) вибрати і вирішити конфліктну ситуацію, типову для університету; 4) вибрати будь-яку конфліктну ситуацію, трансформувати її відповідно до свого бачення специфіки взаємодії в університеті і вирішити з позицій власного стилю професійної діяльності. Різноманітність і варіативність завдань, які складають

суть цього прийому, акцентують увагу студентів на індивідуальних особливостях іншої людини, необхідності врахування специфіки системи цінностей, стилів спілкування й управління, важливості усвідомлення характеристик індивідуального стилю професійної діяльності.

5. Прийом творчого вибору допомагає студентам визначити обсяг власних знань з конфліктології, існуючі «перекоси», що є індикаторами несформованості певних компонентів конфліктологічної компетентності, через що ті, хто вчаться, обирають завдання тільки певної спрямованості (з певною кількістю балів). Одночасно цей прийом може використовуватися як своєрідна форма самонавчання студентів.

Отже, результативність використання розглянутих прийомів у процесі підготовки студентів-психологів до попередження і розв'язання конфліктів багато в чому залежить від викладача, його майстерності, такту, винахідливості, вміння стимулювати творче мислення студентів. Майбутні психологи при цьому зміцнюють свої знання у галузі конфліктології, розширюють поле власної конфліктологічної компетентності, розвивають собистісні якості, важливі для успішного вирішення педагогічних конфліктів. Застосування комплексу прийомів конфліктологічної підготовки сприяє усвідомленню майбутніми психологами можливих стратегій поведінки в конфлікті, створює сприятливі умови для професійного самопізнання і формування індивідуальних стратегій конфліктної взаємодії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Сгонникова Е.М. Развитие конфликтологической компетентности будущих учителей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Е.М. Сгонникова. – Шадринск, 2010. – 198с.

Відомості про авторів

1. **П.І.П.** – Вінярський Віталій Володимирович
2. **Навчальний заклад** – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
3. **Факультет** соціальної та психологічної освіти, магістратура II курс
4. **Телефон** – 096-625-85-95
5. **Електронна адреса:** mishch.marina@gmail.com
6. **Відомості про наукового керівника:** Міщенко Марина Сергіївна, кандидат психологічних наук, доцент
7. **Потрібен сертифікат:** так/ ні
8. **Інформацію дізналася від наукового керівника**

Вінярський Віталій Володимирович – магістрант 2 курсу факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; 0688396735; marina_mishch@mail.ru; сертифікат: ТАК/ НІ; про конференцію дізнався від наукового керівника.